

ԲԱԶՄԱՎԷՊ

ՕՐԱԳԻՐ

ԺԵ ՏԱՐԻ, ԹԻԻ 17.

1857

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1.

քարոյական

Ճենաց խելացի առածներ : (Տես երես 229)

Հարուստը մեղկ անզգայութեամբ կ'անցընէ իր օրերը . առանց ախորժակ ունենալու՝ մեծամեծ հարկինքներ պատրաստել կու տայ իրեն . ձմեռունէ խիստ շատ առաջ ընտիր մուշտակներ կը դիզէ . խուռն բազմութիւն ծառայից չորս կողմը առած է , որոնք իր ու իցէ ակնարկութեանը կը սպասեն՝ որ մէկէն կատարեն . սենեակները շքեղ են . երբոր ուզէ հասարակաց դիմաց երևնալ , հարուստ պատգարակի և կամ փառաւոր զարդարուն նաւակի մը մէջ կը նրստի . որ և իցէ բանի փափաքելու կարօտութիւն չունի , որովհետեւ ինչ որ իր զգայութեանցը ախորժեւի կրնայ գալ՝ անոնք ամէնքը քովը կան : Ի՞նչ կը պակսի իրեն . — հասարակաց համարմունքը :

Իջեալը ընդհանրապէս ոչ շատ բարիք կրնայ ընել և ոչ ալ շատ չարիք :

Բայց թէ որ հարուստը ուզէ բարիք ընել , իրեն ունեցած երջանկութիւնը շատերուն կը տարածուի ու կը ծաւալի . թէ որ ինքզինքը ախտերու տայ , խուժմը դժբաղդներու բոլորովին կը թշուառացընէ : Եւ մեծ մարիք և կամ մեծամեծ չարիք զուգընթաց են միշտ հարստութեան հետ :

Հարմար ժամանակ ու վերջին կարօտութեան մէջ թեթեւ օգնութիւն մը ընելը աւելի յարգ ունի՝ քան թէ հարիւրաւոր անյարմար բարերարութիւններ ընելը :

Ի՞նչ մեծ մարդն որ իր դարուն թշուառութիւնները դարմանելու համար ծընած է , սիրտ մը միայն ունի՝ ի գործ դնելու իր մտածութիւնը , բայց կարող է տասը հազարի չափ ուրիշ սրտեր ալ գտնել ու իրեն հետ միացընել :

Մարդ չկայ որ երջանիկ ըլլալու ետե-

ւէ չըլլայ . բայց որ և իցէ ջանքով ալ կրնայ մէկը երջանկութեան հասնիլ : Ո՛վ որ գոհ ըլլալ գիտէ , փափաքանացը հասած է :

Սա մարդն որ առաջին կարգի ատեն նակալաց մէկն է , կ'ըսուի թէ արդար մարդ մը ըլլայ : Բայց թէ որ մեծամեծ չարիքներ չէ արգիլած ու մեծամեծ բարիք չէ ճարած , իր պաշտօնը գէշ կերպով վարող ատենակալէ մը ինչ տարբերութիւն ունի :

Ա՛րսես դու . Սա բանին ետեւէ ըլլալու համար՝ կը սպասեմ որ բաւական ժամանակ ունենամ : Ա՛րբ պիտի գըտնաս աս ժամանակը : Ա՛մէն բանի համար ժամանակ ունիս , թէ որ գիտնաս ժամանակդ լաւ կերպով գործածել :

Բանի որ տաք օգերը նոր սկսեր են , ձմեռուան զգեստներդ կղպանքի տակ մի դներ . բաղդին առաջին յաջողութիւններուն՝ հին բարեկամացդ կռնակ մի դարձրներ :

Կարօտութիւնն ու անծանօթ ապրիլը՝ արթնութիւն ու խնայողութիւն կը ծնանին . և աս առաքինութիւններէն առաջ կու գան հարստութիւն ու պատիւք . ասոնցմէ ալ շուայլութիւն ու գոռողութիւն . գոռողութեան ու շուայլութեան զուգընթաց են ախտն ու պարապօրդութիւնը , որ մէկէն աղքատութեան կը տանին :

Հարուստը ոչ երբէք յանցանք ունի : Հարկինքի հրաւիրուած օրը՝ թէ որ խիստ կանուխ երթայ , տանտէրը ամէն գործքը կը թողու , զուարթ երես դէմք մը կը ցուցնէ իրեն , ու շնորհակալ կ'ըլլայ իրեն մեծ փութոյն . իսկ թէ որ սպասեցնել տայ , ժամանակ ալ չեն ձգեր որ ներումն առնէ , բարձրաձայն կ'ըսեն՝ թէ անշուշտ իր մեծամեծ զբաղմանցը համար ուշացեր է գալու : Բայց աղքատի մը նոյնպէս չեն ըներ . թէ որ շատ շուտ գայ , կը թողուն որ սպասէ , ոչ ոք կու դայ զինքը ընդունելու , նոյն իսկ ծառայքն ալ կ'ըսեն համարձակ երեսին՝ թէ ինչ անտանելի մարդ է . թէ որ ուշ գայ , լաւ մը կը յանդիմանեն զինքը , ու վայրկեան

մը ևս սեղանը ուշացընել տալուն համար չեն ներեր իրեն :

Ա՛րադ պակսութիւն մը չէ՞ս տեսնար . աւելի խստիւ քննէ ինքզինքդ , ու հաստատութեամբ միտքդ դիր որ ըզքեզ դիտելու ժամանակդ քանի մը ծածուկ ախտեր աչքէդ փախած են : Ա՛յ կերպով կը զարգանայ մարդս առաքինութեան մէջ , ու շատ պակսութիւններէ ալ կրնայ խորշիլ :

Ա՛րիշի վրայ եղած պակսութիւնները աչքիդ կը զարնեն . նայէ որ աւելի անոնց ընտիր յատկութիւններուն ու շաղորութիւն ընես : Ա՛յսպէսով կրնաս բարեկամներ ստանալ , ու այսպէսով ուրիշի ատելութենէն ազատ կ'ըլլաս :

Ա՛ղքատին օգնութիւն ըրէ , բայց իրեն կարօտութեան պատճառները մի հարցըներ . թերևս տեսնելով որ իրեն պակասութեանցը համար ան խեղճութեան մէջ ինկեր է , գթութիւնդ իր վրայէն կը պակսի :

Օ՛արմացիր աղէկ գործքի մը վրայ , բայց ամենեւին անոր պատճառները մի պրպլտեր . թերևս այնպիսի կասկածներ մտքիդ մէջ կը ծնանին , որ անոր նմանելու եռանդդ պաղեցընեն :

Սա մարդուն իմ բարերարութիւններս առատաձեռներ եմ , և զինքը ապերախտ կը տեսնեմ : Վեղեցիկ առիթ ինձի առաքինութիւնս՝ ի գործ դնելու : Իրեն ապերախտութիւնը հարկաւ ինձի վիշտ կու տայ , բայց ես և ոչ իսկ մտքէս անցընեմ զինքը պատժելու :

Ա՛մենեւին անյագ մի ըլլար քու փափաքներդ կատարելու մէջ . անանկով կրնաս նոր նոր զուարճութիւններ գըտնալ քեզի :

Նառայութիւն մը կ'ընես ուրիշին . կերպէդ գուշակել տուր դիմացինիդ՝ որ ուրիշ անգամներ ալ այնպիսի ծառայութիւններ ընելու պատրաստ պիտի ըլլաս քու կողմանէդ . աս կերպով ապահով եղիր երախտագէտ անձինք գտնալու :

Խորամանկին հետ ուղղութեամբ վարուէ . կը տեսնես որ անոր նենգութիւնները իր գլուխը կը դառնան :

Լճութիւնս իմ վրայօքս եղած չարախօսութիւնները սուտ հանել . բայց աւելի խելացութիւն չէ համբերել չարախօսին : Արնամ զիս զրպարտողը խայտառակել ու խաղք ընել . բայց աւելի ընտրելի չէ արդեօք անոր սիրտը փոխել :

Վրակիցդ տրտմութեան մէջ որ ինկած ըլլայ , ծածկէ իրմէ քու հաճոյքներդ . թէ որ տնէդ ուրախութեան արձագանքներ առնելու ըլլայ , կը կարծէ որ իրեն ցաւն անարգելու համար կ'ընես :

Եկու մը հետ իր պակասութեանցը վրայ կը խօսիս . շատ խիստ մի ըլլար , չէ նէ՝ մտիկ չընէր խօսքիդ : Եւ որ յորդորել կ'ուզես զինքը առաքինութեան , առջի բերան շատ դժուարին բան մի առաջարկեր իրեն . ապա թէ ոչ կը խորշի դժուարութենէն , ու տրւած դասդ անօգուտ կ'ըլլայ :

Վործողութեան մը կը մտածես ձեռք զարնելու . թէ որ օգտակար է քեզի ան բանը առանց ուրիշին փնաս մը ընելու , 'ի գործ դիր զայն : Եւ որ ինը կողմանէ շահաւոր է քեզի , ու մէկ կողմանէ միայն ուրիշին փնասակար , ու շացուր զան ու աղէկ մտածէ վրան : Եւ որ ուրիշին եղած փնասը՝ հաւասար է քու անկէց քաղելու բարւոյդ , մէկդի կեցիր մտածածէդ : Եւ որ ուրիշներուն մեծ անիրաւութիւն մը ընելով միայն օգտակար կը տեսնաս քեզի անիկայ , սարսափէ քու խորհուրդէդ : Բայց թէ որ օգտակար կրնայ ըլլալ ուրիշներուն և միայն քեզի փնասակար , եթէ մեծանձն ես՝ 'ի գործ կը դնես զայն :

Եւ իմաստուններն որ իրենց գրուածքներովը մտքերնին կը դնեն զմարդիկ ուղղելու , քիչ անգամ իրենց յուսացած նպատակին կը հասնին : Բայց պէտք չէ որ աս բանիս համար յուսահատին . ժամանակը կը հասունցնէ ան պտուղները , զորոնք իրենց ըրած վարդապետութիւնները պիտի տան :

Եւայ ամենեւին աւելի յարմար բան մը որ զմեզ մեր թշուառութեանց մէջ մխիթարէ , բայց եթէ մտածելն այնչափ դժբաղդներու վիճակը , որ մեզմէ աւելի նեղութիւն կը կրեն :

Եւ շատ մտածել ու քիչ խօսիլ՝ գաղտնիք մըն է շատ բան սորվելու :

Եւ Եւ-Վան-Ղէու կայսրը լուսաւորեալ մարդկանց խորհուրդները սիրով կ'ընդունէր . նոյն խի գեղացիին բերնէն աղէկ մտածութիւն մը լսելու չէր քաշուեր . անոր համար փառօք պսակեցաւ : Եւ զաւանդ երկիր մը իրեն մէջի սերմերը կ'առատացնէ . աղէկ թագաւոր մը իմաստնոց թիւը կը բազմացնէ :

Եւայծակը զարկածը կը փճացնէ . արտաքոյ կարգի ծանրութիւն մը ճընշած բանը կը ջախջախէ . բայց բռնաւորի մը ինքնահաճոյ իշխանութիւնը քան զկայծակն աւելի ահաւոր է , և քան զբիւրաւոր կենդինարս աւելի ծանր :

Հիմակուան ատենս աղախինները անանկ հարուստ զգեստներով վաճառանոցը կ'երթան , ինչպէս որ ատեն մը թագուհիք հանդիսի օրեր կը հագուէին : Հասարակ վաճառականներու խանութներուն պատերը նոյն կերպսններով զարդարուած են՝ ինչ որ ատենօք թագաւորներու հագուստի կը ծառայէին . և դերասան ու երգեցիկ կանայք կը տեսնաս , որ իշխանութեանց հաւասար սգուած կապուած են : Եւ սակայն այսպիսի զեղխութեան սիրոյն համար՝ ցրտի ու անօթութեան կը համբերեն , յափշտակութիւնն ու զրկանքը օրինաւոր կը սեպեն ու կ'ընեն . և հասարակաց զեղխութիւնը տէրութեան կործանումը պիտի բերէ :

1 Այս յետին իմաստուն առածը կայ մանասրինին առ Վան-գի կայսրը տուած իրատն է՝ Քրիստոսի թուականէն 170 տարի առաջ :